

Paulina Gil-Więcek
Uniwersytet Rzeszowski

System pomocy społecznej osobom z niepełnosprawnością

Abstrakt: Praca socjalna obejmuje wiele działań pracy z człowiekiem. Istotne jest, aby praca z osobą niepełnosprawną rozpoczęła się jak najwcześniej po to, aby diagnoza i plan pracy z jednostką był opracowany kompleksowo. Efekty takich poczynań będą najbardziej widoczne, dlatego ważne jest rozpoznanie indywidualnych potrzeb dziecka już w wczesnych latach kształcenia. Tego typu zabiegi ułatwią osobie z niepełnosprawnością integrację z środowiskiem a przyszłości podjęcie pracy zarobkowej.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, praca socjalna, rodzina, wykluczenie, włączanie, zatrudnienie wspomagane.

Abstract: Social work involves many activities of working with a person. Is that there is a person with a disability as soon as possible after, the diagnosis and work plan with unit was to work comprehensively. The effects of such actions will be most visible, so it is important to recognize the child in the early stages of progress. This type of services related to the handling of duties related to paid work.

Key words: disability, social work, family, exclusion, inclusion, supported employment.

Wprowadzenie

Każdy człowiek napotyka na swojej drodze wiele barier utrudniających mu osiągnięcie zamierzonych celów, marzeń albo po prostu utrudniających mu codzienne funkcjonowanie. Osoba niedoświadczająca niepełnosprawności, nie zdaje sobie sprawy z ogromu problemu barier i trudności piętrzących się przed ludźmi z niepełnosprawnością. Bardzo często dostrzega jedynie bariery naświetlane przez media, które skupiają się jedynie na tym, co mierzalne i widoczne. Tymczasem prawdziwym słabością mogą być stereotypy, ograniczenia w relacjach czy wadliwe rozwiązania prawne. Szczególnie ujawniają się w tym miejscu przeszkody edukacyjne, prawne czy zawodowe, ale i również zróżnicowane postawy innych

wobec inności oraz codzienne problemy związane z skromnymi zasobami finansowymi (Gajdzica 2009).

Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na problemy i trudności, z jakimi zmagają się osoby z niepełnosprawnością. Jest oparty o literaturę z zakresu pedagogiki i pracy socjalnej, która pozwoli na analizę tematu. W publikacji zwrócono szczególną uwagę na sposób i warunki włączania osób z niepełnosprawnością do przestrzeni publicznej, jaką jest edukacja w szkolnych oddziałach ogólnodostępnych czy na otwartym rynku pracy. W związku z tym, że w Polskim orzecznictwie o stopniu niepełnosprawności ustalone są trzy stopnie: lekki, umiarkowany i znaczny, zwrócono uwagę na specjalistyczne formy wsparcia takie jak zatrudnienie wspomagane czy chroniony rynek pracy. Zaprezentowano także formy pomocy oraz działające na ich rzecz instytucje i osoby czy ruchy na przykład ruch self-advokatów.

Jakość życia osób z niepełnosprawnością – kraje Unii Europejskiej

Literatura określa jakość życia, jako subiektywne uczucie zadowolenia z życia oceniane przez samego pacjenta a więc w sposób indywidualny jednostki. Każdy człowiek ocenia, jakość swojego życia, na podstawie czynników: subiektywne i obiektywne. Pierwszy czynnik odnosi się do wartości i tematu zawierającego: obecny poziom zadowolenia z życia, ocena możliwości, celów i ambicji oraz widok na przyszłość wraz z oczekiwaniami. Z kolei drugi czynnik stanowi treść niezależną od psychiki czy też woli jednostki obejmuje pozycję społeczną oraz poziom życia. W przeszłości większą rolę, w jakości życia przypisywano czynnikom obiektywnym, obecnie przyjmuje się, że większe znaczenie mają jednak subiektywne. W latach 70. XX wieku w kręgach medycznych wzrosło zainteresowanie, jakością życia i to właśnie wtedy zauważono korelację, między jakością życia a stanem zdrowia. W skład jakości życia, która jest zależna od stanu zdrowia wchodzi elementy: sprawności ruchowej, stanu fizycznego i psychicznego, sytuacji społecznej i finansowej oraz doznania somatyczne (Olszak-Winiarska 2018).

Kraje członkowskie Unii Europejskiej nie posiadają ujednoczonej definicji niepełnosprawności, obowiązującej we wszystkich członkowskich państwach. W związku z tym jednostka mająca status prawny osoby z niepełnosprawnością w jednym państwie w innym mogłaby go nie mieć. Wiele definicji funkcjonujących w krajach Wspólnoty

używanych jest do różnych celów m. in. edukacji, rehabilitacji społecznej czy opieki medycznej (Szluz 2007).

Pojęcie niepełnosprawności ma wiele definicji jednak najczęściej dzieli się ją na trzy grupy: socjologiczną, medyczną i kulturową. W pierwszej podkreśla się ograniczenia, które stwarza środowisko osobom z niepełnosprawnością. Wskazując, iż przyczyna niepełnosprawności to społeczeństwo. Z kolei w drugiej grupie zwraca się uwagę na tragedię, z jaką zmagają się ludzie wnioskując o motywowanie w celu poprawienia jakości życia osób nią dotkniętych. Obecne definicje niepełnosprawności skłaniają się ku socjologicznemu podejściu. W 1980 roku powstała Międzynarodowa Klasyfikacja Uszkodzeń, Niepełnosprawności i Upośledzeń gdzie Światowa Organizacja Zdrowia podała definicję niepełnosprawności określając ją jako „każde ograniczenie lub niemożność (wynikająca z niesprawności organizmu, która była wywołana uszkodzeniem narządu albo chorobą) prowadzenia aktywnego życia w sposób lub w zakresie uznawanym za typowe dla człowieka” (Olszak-Winiarska 2018:80).

W Polsce definicję zagadnienia niepełnosprawności podejmuje Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Dokument ten określa trzy stopnie niepełnosprawności: lekki, miarkowany i znaczny. Ustawa ta dotyczy osób, których stan fizyczny, umysłowy lub psychiczny okresowo lub trwale ogranicza albo utrudnia swobodne pełnienie ról społecznych (Ustawa o rehabilitacji 1997).

Włączanie osób z niepełnosprawnością

Prawa osób z niepełnosprawnościami określone są przez szereg dokumentów. Jednym z nich jest Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku, natomiast w 2008 roku weszła w życie. Polska ratyfikowała konwencję w roku 2012. Stronami jest Unia Europejska i 156 państw. Zadaniem konwencji jest poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnością za sprawą ułatwienia im dostępu do pełnego posługiwania się prawami człowieka oraz podstawową wolnością, na tych samych zasadach jak reszta społeczeństwa (Konwencja on-line).

Konwencja w swojej treści uznaje między innymi niepełnosprawność za wynik interakcji między osobami z dysfunkcjami a trudnościami powstającymi w środowisku i z

jego postaw. Utrudnia to swobodny dostęp do korzystania z praw w życiu społecznym na równi z innymi. Dokument przyjmuje, że dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność jest pogwałceniem wartości i godności człowieka. Zwrócona zostaje uwaga na fakt, iż na wzmocnioną dyskryminację narażone są kobiety. Konwencja akcentuje jak duże ma znaczenie dla osób z dysfunkcjami niezależność i samodzielność oraz łatwość w skorzystaniu z powszechność korzystania z opieki zdrowotnej, komunikacji, edukacji, informacji oraz ogólnie pojętego środowiska fizycznego w tym gospodarczego, kulturalnego i społecznego. Przepisy konwencji nakazują wprowadzenie ułatwień adresowanych do osób z niepełnosprawnością, stworzenie możliwości z korzystania z wszystkich praw na równi z innymi oraz zakazuje dyskryminowania osób z niepełnosprawnością (Konwencja o prawach 2006).

Dnia 25.02.2021 roku Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” opublikował Uchwałę nr 27 Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu, jakim jest Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030. Celem głównym dokumentu jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami praw zawartych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przez włączanie osób z niepełno sprawnościami w życie zawodowe i społeczne. Dokument ten zawiera sugestie osób z różnymi niepełno sprawnościami a także uznaje ponadsektorowe, horyzontalne podejście polityki publicznej do tematu takiego wsparcia osób z niepełno sprawnościami, aby uwzględniało ono ich konkretne potrzeby w niezależnym życiu (Konwencja o prawach 2006).

Włączanie (inkluzja) jest pojęciem określającym podejście do rozwiązywania problemów nauczania dzieci, które mają specjalne potrzeby edukacyjne. To systemowa możliwość oświatowa w Europie, a także w Ameryce. Pojęcie inkluzji jest wynikiem krytycznego stosunku do tradycyjnego, czyli dezintegracyjnego systemu edukacji specjalnej osób z niepełnosprawnością. Sprzeciwia się również działaniom segregacyjnym, jakimi jest na przykład tworzenie specjalnych placówek opiekuńczych czy zakładów pracy chronionej oddzielonych od otwartego rynku pracy. Są to ortodoksalne, separujące od społeczeństwa praktyki edukacyjne powstałe przez nadmiernie rozwiniętą specjalizację usług rewalidacyjnych. Nadmiernie rozwiniętą, ponieważ osiągniętą przez ekskluzję społeczną. Pedagogika specjalna włącza osoby z niepełnosprawnością przez określone warunki, którymi są:

1. Kierowanie osób z niepełnosprawnością do udziału w każdej sferze życia w sposób maksymalny.
2. Zaakceptowanie społecznego modelu niepełnosprawności nakazującego zniesienie barier oraz kreowanie jak najmniej ograniczającego środowiska.
3. Otwarcie na różnorodność, której podkreślana jest pozytywna wartość.
4. Obowiązkowe zapisy Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, zapewniające wymienione powyżej cele oraz zagwarantowanie kształcenia włączającego osobom z niepełnosprawnością na każdym poziomie nauczania (Podgórska-Jachnik 2014).

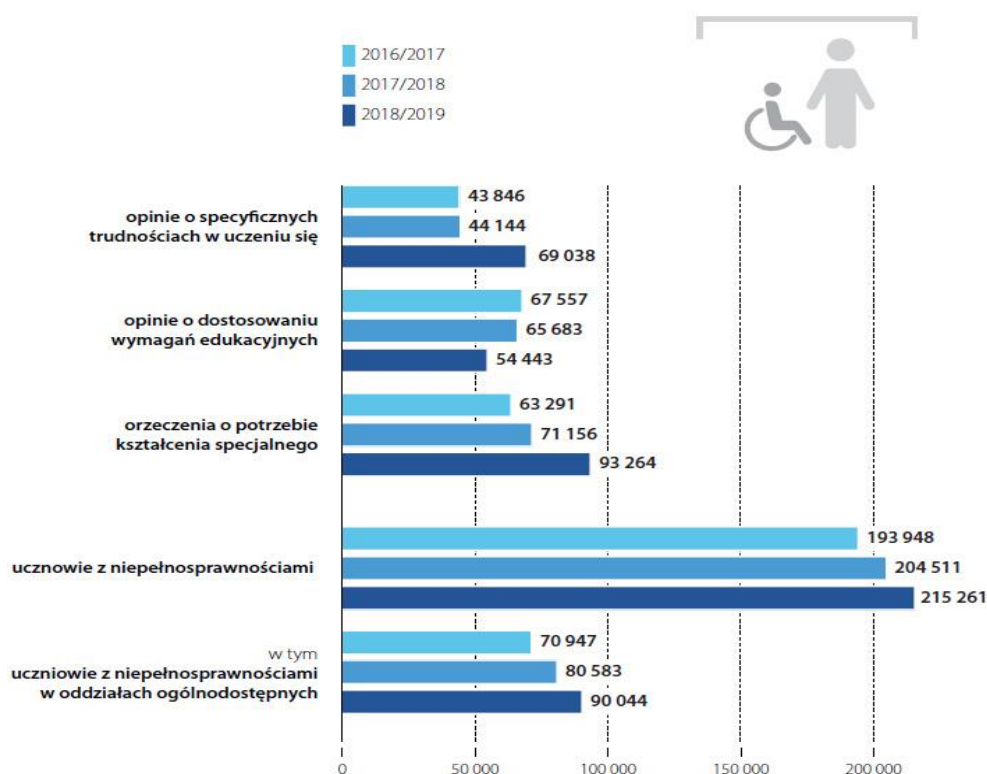
Mimo, że pojęcie „specjalne potrzeby edukacyjne” pojawiło się już w 1978 roku w dokumencie *Raport Warnock* jest w obiegu od ponad 40 lat nadal wydaje się być niejasne. Dzieje się tak z powodu dyskusyjnych kryteriów klasyfikowania do tej kategorii. Termin ten pierwotnie określał potrzeby uczniów niepotrafiący poradzić sobie, z ogólnie obowiązującymi wymaganiami programu nauczania. Promował on również metodę integracyjną wszędzie tam, gdzie tylko jest taka możliwość. Marta Bogdanowicz określa te osoby, jako osoby niemieszczące się w ogólnie dostępnym, obecnym systemie edukacji lub co gorsza nie są w ogóle nauczone lub nauczane, lecz w sposób nieumiejętny. Trudności w przyswajaniu wiedzy i ogólnym odnalezieniu się w systemie nauczania przez dzieci, nie kończą się na edukacji, lecz są obecne również w postaci barier w funkcjonowaniu społecznym i rodzinnym dorosłej już jednostki (Skałabania, Grewiński 2017).

29 marca 2001 roku Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w został wprowadzony w Polsce zawód asystenta osoby niepełnosprawnej. Pracować w tym zawodzie mogą osoby posiadające, co najmniej średnie wykształcenie, szkołę policealną lub specjalistyczny kurs zawodowy, zdały egzamin zawodowy a także uzyskały dyplom potwierdzający kwalifikację. Od dnia 1 stycznia 2016 roku placówki ogólnodostępne mają możliwość zatrudnienia asystenta, którego zadanie będzie polegać na pomocy nauczycielowi klas 1-3 szkoły podstawowej w wykonywaniu obowiązków zawodowych. W przypadku uczęszczania do placówki ucznia z niepełnosprawnością, w szczególności posiadającego orzeczenie o konieczności kształcenia specjalnego z powodu niepełnosprawności sprzężonej, dyrektor placówki ma prawo do zatrudnienia asystenta wychowawcy świetlicy lub asystenta nauczyciela (Gołubiew-Konieczna 2019).

Tymczasem jak wynika z danych Systemu Informacji Oświatowej na 30 września 2016 r., 2017 r., 2018 r., i 2019 r. liczba uczniów z niepełnosprawnościami wzrosła, lecz

wzrosła również liczba uczniów z niepełnosprawnością uczestniczących w zajęciach w oddziałach ogólnodostępnych. Dane przedstawiają się następująco: w 2016/2017 r. uczniów z niepełnosprawnością było 193 948 w tym 70 947 uczęszczało do oddziałów ogólnodostępnych, w 2017/2018 r. liczba ta wynosiła 204 511 w tym 80 583 w placówkach ogólnodostępnych, natomiast w 2018/2019 r. 215 261 w tym 90 044 w ogólnodostępnych oddziałach. Zauważalna jest, więc tendencja wzrostowa integracji dzieci z niepełnosprawnościami w systemie edukacji. Analizując orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego również można zauważyć w ostatnich latach przyrost. W 2016/2017 r. orzeczeń tych było 63 291, w 2017/2018 r. w 71 156, a w 2018/2019 r. 93 264. Ważną informacją w poruszonym temacie są opinie o specyficznych trudnościach w uczeniu się. W 2016/2017 r. ich liczba wynosiła 67 557, w 2017/2018 r. było ich 65 683, natomiast w 2018/2019 r. 54 443. (NIK on-line).

Tabela 1. Liczba orzeczeń i opinii wydawanych latach szkolnych 2016/2017 -2018/2019 uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz uczniowie z niepełnosprawnościami w szkołach w tym w oddziałach ogólnodostępnych

Źródło: Dane SIO na 30.09.2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/indywidualizacja-nauczania-dzieci.htm>

Praca z osobami z niepełnosprawnością i ich rodzinami

Osoba z niepełnosprawnością lub członek rodziny takiej osoby, w wyniku kumulacji niepowodzeń lub poczucia braku skuteczności podejmowanych działań, może stać się osobą niezaradną życiowo. W odzyskaniu poczucia owej zaradności kluczowa jest strategia wsparcia jednostki. Strategia ta bazuje na koncepcji odwrotności zmian jakie już zaszły. Tak więc, wyuczoną bezradność wywołały czynniki niepowodzeń, dlatego na odzyskiwanie kontroli nad życiem decydujący wpływ mają aktywne działania zakończone sukcesem. Dadzą one jednostce pozytywne doświadczenie sprawczości i skuteczności podejmowanych kroków (Podgórska-Jachnik 1994).

Model zmiany wywodzi się z badań empirycznych dotyczących osób niepełnosprawnych, które były prowadzone przez Janusza Kirenko. W trakcie badań, na temat aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością stwierdził on, że kluczową rolę odgrywa gotowość i chęć skorzystania z dostępnych jednostce zasobów, a nie jak powszechnie uważa się ich dostępność. Wyciągając wnioski z badań można więc stwierdzić, że część osób chce i potrafi zmienić lub poradzić sobie w trudnej sytuacji życiowej inne zaś nie. Sama obserwacja bezradności nie zainicjuje pożądanej zmiany, dlatego kluczowe jest pojawienie się warunków rozpoczynających gotowość do niej. Kirenko dokonując podziału osób z niepełnosprawnością na aktywne i biernych zawodowo łączy tą aktywność z aktywnością życiową na poziomie globalnym. Opiera się przy tym, na teorii salutogenicznej Aarona Antonovsky'ego, który za podstawową jej część uznaje poczucie spójności poznawczo-emocjonalno-motywacyjnej, która pozwala człowiekowi skutecznie przystosować się do warunków panujących w środowisku. Jednocześnie, jednostka ma wiarę w możliwość oddziaływania, na otaczającą go rzeczywistość. Poczucie zarządzania zmianą jest istotnym czynnikiem mającym wpływ na zdrowie człowieka (Kirenko 2006).

Kolejnym ruchem wspierającym decydowanie o własnym życiu jest ruch self-advokatów, który dotarł do Polski przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną i rozwija się od 2001 roku. Pojęcie to, oznacza bezpośrednio występowanie w swoim własnym imieniu osób z niepełnosprawnością intelektualną. Niepełnosprawność intelektualna bardzo często jest przyczyną ograniczenia prawa do decydowania danej jednostki na tematy ważnych życiowych decyzji, takich jak wybór ścieżki zawodowej, ale również zwykłych codziennych czynności typu stylu ubierania się czy sposobu odżywiania. Można powiedzieć, że jest to postawa ochrony osób

z dysfunkcjami, lecz trzeba zauważyć, że zbyt często przeradza się w dominację, wyręczenie czy nawet ubezwłasnowolnienie. Obserwując te dwie skrajności, samoistnie narzuca się problem odnalezienia złotego środka między nimi, który będzie godził postawę ochrony z zachowaniem przez osobę z niepełnosprawnością poczucia kontroli, sprawczości i autonomii. Self-advokatura obrała za cel wsparcie i umożliwianie wzięcia odpowiedzialności za podejmowane dziedziny własnego życia, a przez to wzmocnienie osób z dysfunkcją. Postawa ta nie stoi w konflikcie z wsparciem, a nawet warunkuje zdobycie odpowiednich kompetencji w sferze własnego rzecznictwa (Podgórska-Jachnik 2014).

W zakresie pomocy rodzinom w kształceniu i rehabilitacji dziecka może pomóc jeden z dodatków z pomocy społecznej, jakim jest dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka. Ta forma wsparcia, przysługuje z tytułu zwiększonych wydatków, jakimi jest rehabilitacja czy edukacja dziecka. O tą formę pomocy może ubiegać się ojciec, matka, opiekun prawny lub faktyczny jak i również osoba ucząca się (www.infor.pl).

Zatrudnianie wspomagane osób z niepełnosprawnością

Idea zatrudnienia wspomaganego powstała na początku lat 80. ubiegłego wieku w Stanach Zjednoczonych i bardzo szybko przeniknęła do innych krajów, w tym również do Polski. Zatrudnianie wspomagane jest wyjątkową formą podejmowania pracy, na otwartym rynku przez osoby z niepełnosprawnością. Warunkiem jest niezdolność do samodzielnego otrzymania i utrzymania się w danej profesji bez specjalnej formy wspomaganie. Specjalne wspomaganie zawiera pomoc oraz wsparcie asystenta pracy albo trenera pracy. Charakteryzując zakres zadań tych osób można zauważyć, że jest on bardzo szeroki, ponieważ oscyluje między pracą z osobą z niepełnosprawnością a pracodawcą, u którego podejmuje zatrudnienie. W pierwszym przypadku pomaga w podjęciu trwałego zatrudnienia w drugim jest doradcą, który rozwiewa tak powszechne wątpliwości i obawy związane z zatrudnieniem osoby z niepełnosprawnością (Majewski 2009).

Z danych opublikowanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Ewidencji Zatrudnionych Osób Niepełnosprawnych wynika, że w grudniu 2019 roku zarejestrowanych niepełnosprawnych pracowników było 247,0 tys., wypłacane wynagrodzenia tym osobom dofinansowane są ze środków PEFRON. Na otwartym rynku pracy było zatrudnionych 146, 8 tys. pracowników niepełnosprawnych, a dla porównania na rynku chronionym 100, 2 tys. Z danych osób zarejestrowanych w Systemie

Obsługi Dofinansowań i Refundacji PEFRON wynika, że na przestrzeni lat dysproporcja osób pracujących na otwartym a chronionym rynku pracy zmniejsza się. Porównując udział pracowników zatrudnionych w grudniu 2013 roku w zakładach pracy chronionej do ogólnej liczby pracowników niepełnosprawnych, którzy są zarejestrowani w SODiR otrzymywany wynik to 66,2%. Natomiast porównując udział zatrudnionych pracowników w grudniu 2019 roku na otwartym rynku pracy do ogółu niepełnosprawnych pracowników można zauważyć większy udział osób z niepełnosprawnością zatrudnionych na otwartym rynku od zatrudnionych na rynku chronionym. (www.niepełnosprawni.gov.pl).

Analizując wymogi do zakwalifikowania osób z niepełnosprawnością do zatrudnienia wspomagane można zauważyć, że nie ma jednego określonego kryterium. Została przyjęta forma zatrudnienia osób z głębszym stopniem niepełnosprawności, które generalnie mają problem zatrudnieniem na otwartym rynku pracy. Można zaobserwować następujące warunki stosowane w poszczególnych krajach:

- a) Problem z zatrudnieniem na otwartym rynku pracy, niebędący zależnym od innych czynników.
- b) Stopień niepełnosprawności, jak już zostało wspomniane wyżej zatrudnienie wspomagane kierowane jest do osób z głębszym stopniem niepełnosprawności. W Polsce są to osoby z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności.
- c) Rodzaj niepełnosprawności, najczęściej do zatrudnienia wspomagane zostają zakwalifikowane osoby z znacznym uszkodzeniem narządu ruchu, osoby niewidome oraz z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną.
- d) Niski poziom przygotowania do podjęcia zatrudnienia, przejawiający się w braku doświadczenia zawodowego oraz kwalifikacji.

W Polsce zatrudnienie wspomagane zostało zapoczątkowane przez Wojewódzki Sejmik Osób Niepełnosprawnych we Wrocławiu w 2001 roku. Z w Polsce szeroką skalę zatrudnianiem wspomagany zajmuje się Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Umysłowym Upośledzeniem. Zapoczątkowało projekt wykonywany w latach 2006-2008 sfinansowany przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Europejski Fundusz Społeczny. Dzięki niemu powstało 9 Centrów Doradztwa Zawodowego oraz Wspierania Zatrudniania Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w takich miastach jak: Jarosław, Kołobrzeg, Poznań, Warszawa, Bytom, Głogów, Zgierz, Nidzica, Giżycko (Majewski 2009).

- a) W celu stworzenia a następnie wcielenia w życie w Polsce Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej wyodrębniono pięć podstawowych grup podmiotów ekonomii społecznej, w których w skład wchodzi: Przedsiębiorstwa społeczne,
- b) Podmioty działające w zakresie pożytku publicznego,
- c) Podmioty sfery gospodarczej,
- d) Inicjatywy o charakterze nieformalnym,
- e) Podmioty reintegracyjne takiej jak: Zakłady Aktywności Zawodowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej czy Warsztaty Terapii Zawodowej (Mynarska 2018).

Podsumowanie

Wykluczenie jest zjawiskiem powszechnym i niejako wpisanym już w strukturę nierówności społecznych, wiąże się ono z trudnościami w dostępie do wielu atrakcyjnych dóbr i aktywności. W kontekście osób z niepełnosprawnością, wykluczenie analizowane jest przez pryzmat barier z wyjątkowym akcentowaniem tych związanych z dostępem do interesujących miejsc pracy, ról społecznych czy ciekawych przestrzeni. Bariery te są najłatwiejsze pod kątem diagnozy oraz jednocześnie najbardziej widoczne. Dużo bardziej wymagające jest zjawisko dystansowania, przeciw któremu najtrudniej działać czy po prostu trudności związane z samą dyskryminacją. Przeciwdziałanie łączy się ze skracaniem dystansu, a więc należy działać w sferze wychowawczej, aby zniwelować stereotypy, poznać prawdziwe ograniczenia oraz potrzeby osób z niepełnosprawnością, ale przede wszystkim zwiększyć sieć kontaktów (Gajdzica 2012).

Do roku 1989 w którym nastąpiła zmiana systemowa w Polsce przewagę miał segregacyjny system edukacji. Był on skutecznym separatorem osób sprawnych od tych z niepełnosprawnością, który dodatkowo wspierały bariery technologiczne i architektoniczne, skutecznie zatrzymując osoby z niepełnosprawnością w domach lub specjalistycznych ośrodkach. Dlatego też szansa na spotkanie w przestrzeni publicznej osoby na wózku inwalidzkim czy z psem przewodnikiem była niewielka. Obecnie, choć rzeczywistość nadal jeszcze pozostawia wiele do życzenia, sytuacja osób z niepełnosprawnością jest zdecydowanie dużo lepsza. Z nadal funkcjonującymi barierami na rynku pracy zmierzyła się organizacja pozarządowa, jaką jest Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji. W grudniu 2009 roku zrealizowało kampanię „Sprawni w pracy”, której celem było dostarczenie wiedzy

ewentualnym pracodawcom na temat instrumentów wspierających zatrudnianie osób, które mają orzeczenie o niepełnosprawności. Wyposażenie społeczeństwa w pełny i co ważne prawdziwy zasób wiedzy, na temat funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w różnych dziedzinach życia jest bardzo ważny. Daje bowiem możliwości, otwarcia wielu do tej pory zamkniętych dla osób z dysfunkcjami przestrzeni, a z kolei otwarcie to zwiększa ich szansę na znalezienie pracy, dostanie się do pożądanego szkoły czy po prostu funkcjonowanie w większej grupie osób (Widawska 2012).

Kampanią, propagującą ideę eliminowania barier w środowisku pracy i w instytucjach jest Kampania Lodołamacze. Promuje aktywizację osób z niepełnosprawnością tak, aby mogły w jak najlepszym stopniu funkcjonować w codziennym życiu. Ideą konkursu jest normalizacja, a także w miarę możliwości motywacja do zatrudniania osób z niepełnosprawnościami, ukazanie tych osób jako pełnowartościowych pracowników, integracja, przełamywanie obecnych stereotypów i uprzedzeń. Kolejnym z założonych celów do osiągnięcia jest tworzenia nowych miejsc pracy oraz doskonalenia już istniejących stanowisk pracy. Statuetka Lodołamacza uznawana jest za symbol otwartości i zaangażowania (www.lodolamacza.info.pl)

Bibliografia

Literatura:

- Gajdzica Z., *Człowiek z niepełnosprawnością w przestrzeni społecznej*, Kraków 2009.
- Gajdzica Z., *Dystans społeczny wobec osób z upośledzeniem umysłowym jako czynnik determinujący ich marginalizację*. Katowice 2012.
- Gołubiew-Konieczna G., *Wsparcie czy ograniczenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w edukacji włączającej*, Warszawa 2019, s.6-8.
- Kirenko J., *Globalna orientacja życiowa osób niepełnosprawnych aktywnych i biernych zawodowo*, „Aktywizacja Zawodowa Osób Niepełnosprawnych” 2006, nr 3–4 (7–8).
- Majewski T., *Zatrudnienie wspomagane osób niepełnosprawnych*, „Szkoła specjalna” 2009, nr 2.
- Podgórska-Jachnik D., *Praca socjalna z osobami z niepełnosprawnością i ich rodzinami*, Warszawa 2014.
- Olszak-Winiarska M., *Problematyka jakości życia niepełnosprawnych w wybranych krajach europejskich (Niemczech, Norwegii i Polsce) w kontekście uregulowań prawnych*, „Lubelski rocznik pedagogiczny” 2018.

Skalabania B., Grewiński M., (2017). *Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i dorosłych-wyzwania i konsekwencje dla polityki oświatowej i społecznej*. „Polityka i społeczeństwo” 2017, nr 3 (15).

Szluz B., *Osoby niepełnosprawne w Unii Europejskiej - sytuacja i perspektywy*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 2007, nr 24.

Widawska E., *Zasada równego traktowania w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością a edukacja włączająca*, w: *Efektywność europejskiego systemu ochrony praw człowieka. Obszary analizy skuteczności europejskiego systemu ochrony praw człowieka*, red. J. Jaskiernia, Toruń 2012.

Netografia:

- <http://niepelnosprawni.gov.pl/p,80,rynek-pracy>, dostęp: 29.01.2021r.
- <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/indywidualizacja-nauczania-dzieci.html>, dostęp: 20.01.2021 r.
- www.infor.pl dostęp: 03. 06.2021 r.
- www.niepelnosprawni.gov.pl dostęp: 04.06.2021 r.

Dokumenty urzędowe:

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. Dz.U. 2012 poz. 1169

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776